

2. Рибак С. О. Бюджетні аспекти соціальних інноваційних трансформацій. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. Київ. 2009. № 3(46). С. 62 – 67.

3. Юрій С. І., Губанова Л. І. Відносна інвестиційна привабливість регіонів та її оцінка в умовах трансформаційної економіки. *Світ фінансів*. Тернопіль. 2005. №1. С. 108 – 118.

Максимчук Олександр Сергійович

Аспірант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія

Тернопільського національного економічного університету

ЗАСТОСУВАННЯ КАПІТАЛЬНОГО БЮДЖЕТУ В ЗАРУБІЖНІЙ БЮДЖЕТНІЙ ПРАКТИЦІ

Україна зараз знаходиться на шляху реформування бюджетної системи. Розпочата в 2014 р. бюджетна реформа повинна забезпечити впровадження децентралізації в бюджетну систему України. В цих умовах зростає значення місцевих бюджетів в забезпеченні економічного зростання країни. В той же час, стан оновлення основних фондів країни є критичним, ступінь їхнього зносу становить 58,3% [1]. В цих умовах критично важливим є удосконалення системи капітального інвестування з місцевих бюджетів, що забезпечується за рахунок бюджету розвитку. Для цього розглянемо, яким чином реалізується капітальний бюджет в зарубіжних країнах.

Перш за все, розглянемо особливості процесу планування даного бюджету. В процесі планування капітальних видатків бере активну участь широке коло осіб. Керівники та працівники департаментів муніципалітету, комунальних підприємств, окремі громадяни та їх об'єднання, некомерційні організації та об'єднання бізнес-структур, що діють на території муніципалітету, можуть бути ініціаторами проектів капітальних інвестицій та подавати запити на оновлення, заміну обладнання, реконструкцію окремих об'єктів можуть.

Ще однією особливістю процесу планування є широке використання стратегічного планування для визначення необхідності в капітальних видатках. Таке планування розпочинається із загального визначення потреби в інфраструктурі та капітальних проектах на перспективу, включаючи формування інформації про характер кожної потреби,

причину, коли це необхідно – її відношення до цілей стратегічного плану та іншого проекту і приблизна загальна оцінка витрат. Показовим є те, що участь у процесі планування беруть не тільки службовці муніципалітету, а й представники районів муніципалітету та бізнесу.

Крім цього, заслуговує уваги практика окремих муніципалітетів США щодо розробки та використання системи управління локальними капітальними активами. Суть даної системи полягає в постійному інженерному аналізі та оцінці стану доріг, інфраструктури, систем водопостачання та водовідведення, а також інших об'єктів. Дана система розроблена з метою своєчасного виявлення потреби в капітальному ремонті та заміні елементів аналізованих об'єктів, вона визначає загальний стан об'єкта аналізу, період коли буде необхідно здійснити заміну, ремонт або реконструкцію обладнання та вартість даних робіт. Завдяки використанню такої системи муніципалітет здійснює капітальний ремонт та заміну обладнання тоді, коли це є найбільш економічно виправдано, що забезпечує найбільш оптимальне здійснення видатків та економію бюджетних коштів [2, с. 317].

Що стосується доходів капітального бюджету, їх можна в загальному поділити на 2 великих групи: власні доходи та боргові доходи. До першої групи доходів належать податки та інші види надходжень муніципальних бюджетів, що використовуються безпосередньо на здійснення капітальних видатків, включаючи платежі, які сплачують громадяни за користування муніципальними послугами. Перевагою даної форми доходів є уникнення відсоткових платежів, що виникають у випадку боргового фінансування, а також заохочення муніципалітету до реалізації найефективніших проектів внаслідок обмеженості даного ресурсу. Недоліком є те, що за рахунок таких доходів часто неможливо здійснити проекти, для реалізації яких необхідні значні грошові вкладення [2, с. 335].

Постійна недостатність власних доходів для фінансування поточної діяльності, з одного боку, та необхідність забезпечення коштами заходів у сфері соціально-економічного розвитку, з іншого, призводять до широкого використання місцевими органами влади такого механізму фінансування, як позики. Найбільшого поширення набули місцеві довгострокові позики – заставні листи та муніципальні облігаційні позики [2, с. 336].

Процентну ставку за позиками місцеві органи влади встановлюють з урахуванням рівня відсотка на ринку позикових капіталів в момент випуску, строку запозичення, а також фінансового стану місцевого органу

управління. Якщо довгострокові позики надаються на будівництво комунальних підприємств, засобів сполучення і т.п., то місцеві органи влади в більшості випадків включають відсотки по них у ціну продукції або в оплату за послуги того підприємства, на будівництво якого позику випущено. Якщо ж позику отримано на будівництво школи чи лікарні, то сплата відсотків проводиться з місцевих податкових надходжень [3, с. 189].

Крім вищезазначених типів доходів, здійснення капітальних видатків може відбуватися за рахунок зовнішніх капітальних ресурсів, що можуть виступати у формі грантів від органів влади вищого рівня та спільних проектів з іншими муніципалітетами або приватними партнерами.

Зарубіжний досвід свідчить, що у випадку концентрації в місцевому бюджеті основних капіталів та інвестиційних ресурсів необхідно забезпечити здійснення комплексу заходів, спрямованих на розширення використання бюджетних інвестиційних ресурсів шляхом їх пріоритетного спрямування на реалізацію високотехнологічних проектів для перспективних галузей економіки регіону та держави в цілому. З метою успішної реалізації інноваційної діяльності необхідно використовувати спеціальні території пріоритетного розвитку, де забезпечується створення спеціального режиму інноваційно-інвестиційної діяльності; науково-технічні зони, в яких діє правовий режим, орієнтований на розвиток виробничого і наукового потенціалу регіону через стимулювання фундаментальних досліджень з подальшим впровадженням наукових розробок у виробництво. Необхідно зауважити, що для раціонального спрямування інвестиційних коштів важливим є справедливий, ефективний та прозорий розподіл пріоритетів інноваційного розвитку.

Крім цього, запозичуючи досвід зарубіжних країн, слід не забувати про те, що крім фінансових ресурсів, важливим стратегічним ресурсом для здійснення інвестиційної діяльності є люди з їх виробничим, інтелектуальним, підприємницьким потенціалом. Це дає всі підстави стверджувати, що на всіх рівнях влади необхідна всестороння підтримка нарощування інтелектуального капіталу у виробництві, збільшення прошарку кваліфікованих кадрів у науці, якомога ширше використання методів заохочення до участі в науковій та в науково-технічній діяльності молоді, яка зможе забезпечити прогресивні зміни розвитку продуктивних сил та сприяти активному впровадженню інноваційної моделі розвитку держави.

У зарубіжних країнах визначення ефективності здійснення видатків для забезпечення бюджетних потреб – це головна мета роботи уряду. Слід зауважити, що система запровадження та використання показників і критеріїв оцінки є новою і для західних країн. В цих країнах її використовують лише декілька років. Однак результати привертають до реалізації даної програми щороку все більшу кількість країн і регіонів. У муніципальному секторі можна навести чимало прикладів застосування критеріїв оцінки, що завжди дають відчутний ефект. Цей факт є незаперечним, його підкреслюють не тільки зарубіжні, а й українські фахівці. В Європейських системах управління існують і займають важливе місце такі системи забезпечення якості, як TQM (Total Quality Management), SQMS (Scottish Quality Management System), ISO (International Standardization) та ін. У зарубіжних країнах місцеві органи влади використовують елементи вказаних критеріїв з метою оцінки не тільки якості своєї роботи, а й витрат на надання місцевих послуг, таких як утримання доріг, парків, функціонування та модернізація системи водопостачання та водовідведення, прибирання вулиць тощо [4, с. 132].

Отже, розгляд зарубіжної практики сприяє успішному реформуванню системи капітальних інвестицій з місцевих бюджетів. З проведеного вище аналізу можна виділити 4 пріоритетних напрямки реформування даної системи:

- впровадження стратегічного планування в практику здійснення капітальних інвестицій із залученням громадськості;
- запровадження кваліфікованого моніторингу за станом основних засобів для забезпечення якомога вищої економічної ефективності робіт, пов'язаних з їх оновленням;
- полегшення доступу до фінансового ринку для місцевих рад з чіткою аргументацією видатків, на які можуть залучатися кошти;
- запровадження апробованих міжнародною спільнотою систем оцінки ефективності видатків.

Література:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Shah A. Local Budgeting. World Bank Publications, Herndon, 2007. 385 p.
3. Кириленко О. П., Малиняк Б. С. Теорія і практика бюджетних інвестицій: Монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2007. 288 с.
4. Муніципальні фінанси: навч. посіб. / За ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко. Тернопіль: Астон, 2015. 360 с.